

NÉMETH GABRIELLA

A közraktározás lehetséges piacszabályozó szerepe, avagy: közösségi gabonavásárlás, de hogyan?

Bevezetés

Magyarország csatlakozása az EU-hoz és az intervenciós gabonapolitika célja Hazánk, az Európai Unióhoz való 2004. évi csatlakozással részese lett a Közös Agrárpolitikának (KAP), mellyel jelentős támogatási források nyíltak meg agrár- és vidékfejlesztési célokra. A Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) ezen forrásokból és a magyar költségvetés által biztosított forrásból finanszírozott ágazati támogatások iránti kérelmek befogadására, elbírálására és a juttatások folyósítására, valamint piacszabályozó intézkedések működtetésére létrehozott intézmény.

A gabonafélékre vonatkozó intervenciós politikát az Európai Unióban a Tanács a közös piacszerzés eszközeként 1962-ben vezette be. Az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának hatálya alá tartozó gabonaintervenció célja a gabonapiac stabilizálása és a gabonaszektor mezőgazdasági termelőinek megfelelő életszínvonal biztosítása,¹ melynek kereteit a 1234/2007/EK rendelet határozza meg. A rendelet a mezőgazdasági piacok közös szervezésének létrehozásáról, valamint egyes mezőgazdasági termékekre vonatkozó egyedi rendelkezésekről, tehát az egységes közös piacszerzésről szól.² Ezen szabályozás meghatározza a tagországok általi, így a magyar gabonapiaci felvásárlás lehetséges tényleges és jogi menetét is.

A gabonaintervenció első lépése a felvásárlás. Amikor a piaci árak alacsonyok, a tagállamok (bizonyos feltételekkel) azon az intervenciós áron vásárolják fel a felkínált terméket a termelőktől vagy közvetítőktől, amelyet a Bizottság javaslata alapján a Tanács szab meg. Ennek során Magyarországon a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal megvásárolja a vonatkozó hatályos jogszabályoknak megfelelően felajánlott gabonaféléket a magyar

---

¹ Az Európai Számvevőszék 2008. évi 11. sz. különjelentése „A gabonafélék közraktározási műveleteire nyújtott európai uniós támogatás irányításáról”, Curai Rationum, 2008., Összefoglaló I., és Általános tudnivalók fejezet 1. pont (6. oldal).

² A TANÁCS 1234/2007/EK rendelete, (2007. október 22.) a mezőgazdasági piacok közös szervezésének létrehozásáról, valamint egyes mezőgazdasági termékekre vonatkozó egyedi rendelkezésekről („az egységes közös piacszerzésről szóló rendelet”).

termelőktől. A felvásárlás részletes szabályait pedig a 1272/2009/EU rendelet³ szabályozza. Az intervenció intézkedés egyfajta védőhálóként óvja a termelőket az alacsony árszínvonal következményeitől; nem szabad azonban, hogy ez állandósuló túltermelésre ösztönözzön vagy strukturális készlet-felhalmozódást idézzon elő, és így torzítsa a piacot.

A magyar gazdaság, ezen belül az agrárszektor mindig fontos szerepet játszott Európában, a közraktározás pedig az árutőzsdei adásvételek mellett egy olyan akár a piacot is szabályozó jogintézményként is működhet, amely megfelelően szabályozott jogi környezetben az állami intervenció célú felvásárlások eszköze is lehet. A mezőgazdasági termékek közraktározásának Európai Unió célja az érintett piacok stabilizálása, valamint a mezőgazdasági termelők megfelelő életszínvonalának biztosítása. Az ilyen típusú közraktározások finanszírozását az Európai Számvevőszék is ellenőrzi.

Az 1958. január 1-én hatályba lépett Római Szerződés 39. cikkelye előírja a Közös Agrárpolitika (KAP) kialakítását, egyik fő célkitűzésként a mezőgazdasági termelés növelését nevezi meg. A KAP intézkedéseinek hatására az Európai Közösség előbb önellátóvá vált, majd egyre nagyobb feleslegeket állított és állít elő, egy túltámogatott agráriummal. Az Európai Közösség évi költségvetésének korábban kb. 2/3-ára rúgtak, míg napjainkban mintegy felét teszik ki az agrártámogatások. A 90-es évek elején az akkori 12 EGK ország polgárai – a különböző lefölözésekből adódó bevételeket, kiadást csökkentő tételként figyelembe véve – évente, fejenként átlagosan 100 ECU-vel járultak hozzá a közös agrárkiadások támogatásához. Egy ilyen túlszabályozott rendszer nem tette lehetővé az igazi piaci körülmények kialakulását, és nem kedvezett az olyan piaci intézmények működésének, mint amilyen a határidős árutőzsde és a közraktározás.⁴

Magyarország mindkét intézményt, illetve szakmát tekintve, komoly hagyományokkal rendelkezik. A világ első gabonátőzsdeje, a Chicago Board of Trade (CBOT) 1848-as alapítása után öt évvel, Európában elsőként 1853-ban nyitott a Pesti Gabonacsarnok, mely a századfordulón Budapesti Áru és Értéktőzsde néven London után a szakma legnagyobb forgalmú piaca volt Európában. A közraktározást törvényi szinten, Magyarországon szabályozták először, az 1975. évi Kereskedelmi Törvénnyel, mely az első Közraktári Törvény 1996-os megalkotásáig volt hatályban. 1949-ig a közraktározás és a hozzá kapcsolódó hitelezés szerves részét képezte az agrárpiacnak, amikor az árutőzsdevel gyakorlatilag egy időben megszűntették. A rendszerváltás teremtette meg az újraindulás lehetőségét. Napjainkra mindkét intézmény megfelelő törvényi háttérrel, szakmai és egyéb háttérintézményekkel együtt kiépült, és szakmai elfogadottságnak örvend.⁵

A közraktározás lehetséges szerepe a piacsabályozásban

A közraktározás egy speciális jogügylet, amely nem csak a letéti szerződés polgári jogi jellemzőit viseli magán, hanem a letéti megállapodáshoz kapcsolódóan értékpapír jogi tartalmat és okirati jellemzőket is hordoz. A közraktár a birtokába kerülő gabonát, élelmiszert ideiglenesen veszi birtokba, mindaddig, amíg a közraktározási szerződés szerint a kiszolgáltatásra sor nem kerül. A közraktári ügyletben a letéti megállapodás mellé egy úgynevezett közraktári jegy is kiállításra kerül a raktárba adáskor, amely a közraktári szerződés alapján

³ Az 1234/2007/EK tanácsi rendeletnek a mezőgazdasági termékek állami intervenció keretében történő felvásárlása és értékesítése tekintetében történő végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról.

⁴ KOZÁR László: *A közraktár és az árutőzsde szerepe a Magyarországi gabonapiacban*, PhD értekezés, Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar, Marketing és Üzleti Tanszék, Debrecen, 2004., 6.

⁵ Uo. 8.

letétbe átvett áruról kiadott, rendeletre szóló és átruházható (forgatható) értékpapír. A raktárba betárolt áru gazdasági, kereskedelmi forgalma az árujegyek forgatmányozása által valószínűleg meg, az akár piacsabályozó hitelezési és kölcsönműveletek pedig a zálogjegyek kiállítására és forgatására mellett működhetnek.

A magyar jogi szabályozásban a közraktári törvény (1996. évi XLVIII. tv.) az az alapnorma, amely nemcsak a közraktári tevékenységet, hanem a jogügylet szereplőit, a közraktári jegyet és a közraktári tevékenység állami felügyeletét is meghatározza. Az intervenció felvásárlással összefüggő speciális nemzeti szabályozást pedig a 140/2009. (X. 29.) FVM rendelet (A gabona és rizs intervenciójáról) tartalmazza, mely többek között a felajánlót általánosan terhelő költségeket, illetve a felajánlás elutasítása és visszavonása esetén alkalmazandó költségtérítések mértékét is tartalmazza.

A klasszikus forma szerint a közraktár hármas funkciót tölt be: a raktározás mellett kereskedik és hitelt nyújt. A rendszerváltást követő években viszont a helyzet olyan volt, hogy gyakran a raktározást sem a közraktár maga végzete, csak ritkán kereskedett és csak elvétele nyújtott hitelt. A közraktárjegyhez kapcsolódó finanszírozással az egyes bankok a váltóra épülő finanszírozási lehetőségek jelentős beszűkülése után a 90-es évek elejétől kezdtek foglalkozni. A bankok egyre komolyabb érdeklődése abban is megmutatkozott, hogy tulajdonosként kezdtek feltűnni a közraktározási vállalkozásokban. Ez a megoldás számukra a bizalom erősítését jelentette, a közraktárak számára pedig, a biztonságos hitelhez jutás lehetőségét teremtette meg. Több bank kidolgozta a közraktárjegyes hitelezés Általános Szerződési Feltételeit, így ezekben a pénzügyi intézetekben viszonylag könnyen hitelhez juthattak a közraktárjeggyel rendelkezők.⁶

A 140/2009. FVM rendelet szerint⁷ intervencióra felajánlhat az Európai Unió területén betakarított, homogén, per-, teher- és igénymentes gabonát és rizst annak tulajdonosa, valamint a felajánlott árura vonatkozóan rendelkezési joggal rendelkező természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, ők a felajánlók, a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal által annak honlapján közzétett felajánlási adatlap benyújtásával. Közraktározott gabona és rizs is felajánlható intervencióra, amennyiben a felajánlott áru per-, teher- és igénymentességét meghatározott határidőn belül igazolják. Nem kizárt az sem, hogy közraktárba helyezett áru kerüljön felajánlásra, vagy a felajánlásra került áru eközben kerüljön beraktározásra, de ebben az esetben is az áru tehermentességét teljes körűen igazolni kell. A felajánlott áru minőségét is tanúsítani kell a közösségi normák szerint, valamint az átvételi eljárás is meghatározott előírások szerint zajlik. A felajánlott áru elfogadásáról vagy elutasításáról az MVH határozatot hoz. Az MVH többek között⁸ az in-

⁶ Uo. 31.

⁷ „1. § (1) Intervencióra felajánlhat az Európai Unió területén betakarított, homogén, per-, teher- és igénymentes gabonát és rizst (a továbbiakban: felajánlott áru) annak tulajdonosa, valamint a felajánlott árura vonatkozóan rendelkezési joggal rendelkező természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság (a továbbiakban együtt: felajánlók) a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (a továbbiakban: MVH) által az MVH honlapján közzétett felajánlási adatlap benyújtásával. Közraktározott gabona és rizs is felajánlható intervencióra, amennyiben a felajánlott áru per-, teher- és igénymentességét a 2. § (5) bekezdésében meghatározott határidőn belül igazolják.”

⁸ „26. § (1) A mezőgazdasági és vidékfejlesztési támogatási szerv a támogatási adatok nyilvántartására az alábbi nyilvántartási rendszereket működteti:

a) Egységes Mezőgazdasági Ügyfél-nyilvántartási Rendszer,
b) az intézkedések kezelésére szolgáló nyilvántartási és ellenőrzési rendszerek,
c) földterület azonosítási rendszer,
d) a szőlőültetvények országos térinformatikai nyilvántartása,

tervenciók gabonakészletekről és raktárakról a 2007. évi XVII. tv. 26. § szerint nyilvántartást köteles vezetni.

Amikor a piaci árak alacsonyak, a tagállamok (bizonyos feltételekkel) azon az intervenció áron vásárolják fel a felkínált termékeket a termelőktől vagy közvetítőktől, amelyet a Bizottság javaslata alapján a Tanács szab meg. A termékeket addig tartják raktárban, amíg azokat az árak emelkedése esetén a belső piacon, vagy egyébként kivitelre nem értékesítik. A Bizottság pedig ún. „értékcsökkentés” útján téríti vissza a tagállamoknak a tárolási (raktározási és finanszírozási) költségeket, valamint a felvásárolt termékek eredeti beszerzési költségének egy részét. Az értékesítéskor befolyt nettó bevétel (bevétel mínusz az értékcsökkenéssel kiigazított eredeti költség) a közösségi költségvetést illeti.⁹

A közraktározás piacsabályozásban betöltött szerepének jelentősége Magyarországon először 1998-ban, a közraktárak bevonásával bonyolított országos intervenciók felvásárlás megszervezésekor mutatkozott meg. Az akkor kidolgozott rendszer sikeres volt, az EU-s hoz hasonló törvényi szintű szabályozás hiánya miatt azonban mégsem állandósult a kidolgozott megoldás. Az intervenciók gabonavásárlások a megbízott közraktárak igénybevételével kivitelezhetők, a közraktár kezelésében lévő művi raktározással. Az intervenciók gabonarakározásban közreműködő raktáraknak a jogszabályokban meghatározott minőségi követelményeknek meg kell felelni, és ezekről felvett nyilvántartásban szerepelniük kell.

Az első, 2001. évi intervenciók felvásárlását a három közraktározással foglalkozó társaság közösen bonyolította, az állami tulajdonú Concordia Közraktár Rt. koordinálásával.¹⁰ A rendszer megszervezését, beleértve az országos nyilvántartás elkészítését, annak feldolgozását, az áru fizikai mozgását, a közraktárjegyek kiállítását, a teljes pénzügyi lebonyolítást a Concordia Rt. végezte.

A szabályozott agrárpiac megteremtése minden állam alapvető érdeke. Ennek oka az élelmiszerellátottság stabilizálása, az áringadozások mérséklése, és mint a legkoncentráltabb gazdasági ágazat az USA-ban kb. 2 millió, az EU-ban kb. 8 millió gazdálkodó működik – szereplőinek termelői, kereskedelmi, feldolgozó tevékenységének szabályozása. (Nemzetközi összehasonlításban az USA működő rendszerekhez áll közelebb a magyar (bár funkciójában jóval többretnél annál). Ennek magyarázata, hogy a „túlszabályozott, túltámogatott” EU-ban nem volt létjogosultsága a piac konform elemek megerősödésének.)¹¹

Magyarországon a közraktári tevékenységet egészen az 1996. évi Közraktári Törvény hatálybalépéséig az 1875. évi Kereskedelmi Törvény szabályozta. A háború előtti rendszer a ma is működő amerikai közraktári rendszerrel volt analóg, a relatíve kis közraktári cégek tulajdonában álló raktárak és a nagy központi, dunai kikötői raktárak egységes rendszere volt a meghatározó. Az országos hálózat fő funkciója a tárolás és a kereskedelmi láncba való bekapcsolódás volt. Emellett a közraktárak (mind a kereskedelmi okmány, mind a hitelfedezeti funkciót betöltő) közraktári jegyeket is kibocsáthattak, valamint a zálogkölcsonnyújtásban is részt vettek.

e) intervenciók raktárregiszter,

f) mezőgazdasági célú csekély összegű (de minimis) támogatások nyilvántartási rendszere,

g) monitoring adat-nyilvántartási rendszer,

h) Tevékenységihely-nyilvántartási Rendszer [az a)-b) pontok a továbbiakban együtt: nyilvántartási rendszerek].”

⁹ Európai Számvevőszék, 2008. 6.

¹⁰ KOZÁR, 2004. 42.

¹¹ KOZÁR László – KÁRPÁTI László – CSAPÓ Zsolt: *A közraktározás szerepe Magyarországon és nemzetközi összehasonlításban*, Agrárgazdaság, vidékfejlesztés és agrárinformatika az évezred küszöbén (AVA) 2003. április 1-2., Összefoglaló, 9.

A mai rendszer két jelentős ponton tér el a korábitól. Egyrészt ma korlátozott pénzügyi jogosítvánnyal, viszonylag magas alaptőkével és szigorú állami és tőkepiaci felügyelettel működő viszonylag kevés közraktározási cég tevékenykedik. Másrészt a közraktárak jelenlegi első számú funkciója a közraktárjegy kibocsátás – elsősorban a lombardhitelezés és nem a kereskedelmi funkció érdekében, – így a művi közraktározás dominál.¹²

A mai magyarországi közraktári rendszer mind a piaci szereplők, mind a pénzügyi intézetek, mind az állami szabályozás szempontjából bevált, része az üzleti kalkulációknak, a hitelkonstrukcióknak és része volt a piacszabályozásnak is. Az ország éves összes gabonatermésének jelentős része átmegy a rendszeren, így jelenleg a piac nélkülözhetetlen eszköze Magyarországon. A közraktározás az elmúlt években alapvető piaci funkcióin túl az állami intervenció eszközeként elsősorban a gabona- és borpiac esetében jelent meg. Az állami készletek tárolása, a piac befolyásolása, a garantált áras felvásárlás területén a közraktározás intézményrendszere nagyban segítette az állami törekvéseket, annak eszközéül szolgált.

Az intervenció felvásárlás célja és módszerei:

Az intervenció gabonavásárlás célja, hogy a nagy mennyiségben eladott vagy megvásárolt gabonakészletek piacról bevonása illetve piacra juttatása befolyásolja a gabonapiaci keresletet és kínálatot. Az intervenció felvásárlás, a közraktárak és a közraktári infrastruktúra részbeni, vagy teljes igénybevételével történhetnek meg, az alábbi módokon.

- A közraktárjegyek felvásárlása a visszavásárlási jog meghagyásával.
- A közraktári költségek közvetlen támogatása útján.
- A közraktári hitelek kamattámogatása által.

Az intervenció célú közraktározási megoldások előnyei az alábbiakban foglalhatók össze.

– A közraktározási költségek támogatása olcsó, az állam a vételár megfizetése alól teljes mértékben, a raktározási költségek alól részben mentesül.

– A közraktározási beavatkozás kevés állami adminisztrációval jár.

– A közraktári támogatás rugalmas, a piaci helyzet függvényében a támogatott raktározási idő meghosszabbítható.

– Pályázatos exportkiírással az árutöbblet viszonylag alacsony, adminisztratív, és exporttámogatási költséggel értékesíthető.

– A halasztott értékesítés lehetősége már önmagában piaci szabályozó (piacstabilizáló) tényező.

– A közraktári költségek támogatásán keresztül a gabonapiaci szabályozás piacépítő hatást is kifejt, mivel egy piaci intézmény megerősödéséhez járul hozzá.

– Az állam a termelő számára az optimális időpontban való értékesítést, a piac-érzékeny hozzáállás kialakítását segíti elő.¹³

Az intervenció készletek értékesítése során az MVH ajánlatot kér be, és ezen felhívásra benyújtott ajánlatok nem vonhatóak vissza, és nem módosíthatóak, sőt, a kérelem alapján indult eljárásban hiánypótlásnak sincs helye.¹⁴

A közraktározási jogviszony szereplői és főbb jellemzői

A közraktári tevékenység végzésére a *közraktár jogosult*, amely csak a törvényben feljogosított, kötelezően előírt saját tőkével rendelkező gazdálkodó szervezet (részvénytársaság vagy

---

¹² KOZÁR, 2004. 61.

¹³ Uo. 64.

¹⁴ 140/2009. (X.29.) FVM rend. 1. § (6) bek.

külföldi vállalkozás magyarországi fióktelepe) lehet. Működésére a közraktári törvényen¹⁵ kívül az adott gazdálkodó szervezeti formára vonatkozó más speciális jogszabályok is többször szabályokat írnak elő. A raktár részére kiadott közraktári engedély tartalmazza majd mindazon feltételeket, melyeket, a közraktári tevékenységet folytató gazdálkodó szervezetnek működése során folyamatosan teljesítenie kell, és amely feltételeket a közraktár tevékenységét ellenőrizni jogosult felügyelet bármikor ellenőrizheti.

A közraktári működés tárgyi és személyi, illetve pénzügyi feltételeinek meglétét tehát a törvényi előírások biztosítják, a közraktárak és azok tevékenységének állami felügyeletét pedig a közraktári piac ellenőrzése céljából létrehozott, a törvényben nevezett és feljogosított felügyelő szervezet végzi. (Amennyiben a közraktári tevékenységet folytató gazdálkodó szervezet bármilyen jogsértést követ el, annak súlyától függ a felügyeleti szerv által rá kiszabható szankció. A közraktár például nemcsak a jogsértés kiküszöbölésére szólítható fel, de még a közraktári engedély visszavonása vagy ideiglenes, vagy meghatározott időre történő felfüggesztését is elrendelheti a közraktári felügyeleti szerv. A pénzbírságolás, illetve az ismételt bírságolás kiegészíti e szankciókat, amelyek mellett adott esetben még a cégbírószági törvényességi felügyeleti eljárás is kezdeményezhető, ha a közraktár vezetője nem teszi meg az előírt intézkedéseket.)

A közraktár a tevékenysége megkezdésekor a kezelésbe átvett árurol közraktári jegyet állít ki. A közraktári jegy az az okirat, ami a közraktár részéről az áru átvételét, annak elismerését igazolja, valamint igazolja az áru kiszolgáltatására vonatkozó közraktári kötelezettséget is. A közraktári törvény kifejezetten kimondja, hogy a törvény értelmében árunak nem minősül a pénz és az értékpapír, áruként kizárólag e kettő kivételével minden más forgalomképes ingó dolgot tekinthetünk a közraktározási tevékenység folyamatában.

A közraktározási szerződés alapján a közraktár időlegesen őrzi meg a raktárban letett árut, erre kötelezettsége keletkezik a törvény alapján, és az áru átvétele fejében közraktári jegyet kell arról kiállítania. Az elsődleges tevékenységi cél ebben a jogintézményben nem is a raktározás, hanem az időleges letéti őrzés, amely ténylegesen a raktározási tevékenység révén valósul meg. A letévő (tulajdonos) tehát eleve azzal a céllal teszi le az árut (például bort, gabonát stb.) a raktárba, hogy egy meghatározott későbbi időpontban tovább szállítja vagy értékesíti onnan. A raktár maga lehet a közraktár épületében lévő raktárhelyiség, de lehet például a termelő vagy más letévő olyan raktára is, melyet a közraktár bérbe vesz (művi tárolás). Ez azonban a közraktári tevékenységet vagy a közraktári jogviszony jellegét, vagy az árukezelés mikéntjét alapjaiban nem határozza meg.

A közraktározási szerződés, a közraktár, mint a törvény alapján a közraktározási tevékenységet folytatni jogosult szervezet és az áru tulajdonosa, mint letévő között jön létre. A közraktár megfelelő térítés ellenében, tömegáru őrzésével foglalkozó gazdálkodó szervezet, amely az ott elhelyezett árukról letéti könyvet vezet, és a letévőnek közraktárjegyet bocsát ki. Az áru tulajdonosa pedig az őrzött árurol kiállított áru és/vagy zálogjegy átruházásával továbbra is rendelkezhet az áru felett, annak tényleges birtoklása nélkül is.

A közraktári szerződés tartalmi kellékeiről a törvény részletesen rendelkezik.¹⁶ Kiemelendő ezek közül a raktár pontos megnevezése, annak típusa, a tárolás módja, sőt még az áru csomagolása, kezelésére és biztosítására vonatkozó rendelkezések, melyekről az írásbeli szerződésben kifejezetten rendelkezni kell. Ki kell tennie továbbá a szerződésből a közrak-

¹⁵ 1996. évi XLVIII. tv. A közraktározásról.

¹⁶ 16. § az idézett közraktári tv-ben.

tári díjaknak és annak a ténynek is, hogy a közraktári szabályzatok is a szerződés részét képezik. A közraktár a betárolt árurol közraktári jegyet állít ki a letevő részére.

A közraktári jegy árujegyet és zálogjegyet is tartalmaz, amely egy úgynevezett közraktári letéti könyv szelvényrészét képezi, annak kivételekor a letéti könyvben bent maradó tőlap tartalmazza a legfontosabb rendelkezéseket az adott jogügyletről. A zálogjegy kiállítására a közraktárban elhelyezett, záloghitelhez fedezetet nyújtó árukkal összefüggésben kerülhet sor. Mind a zálogjegy, mind az árujegy a törvény által meghatározott tartalmi elemekkel kell, hogy bírjon, amelyből beazonosítható a közraktár, az adott letéti könyv, amely a jegyet tartalmazza, a letétben őrzött áru, a raktározásért és szolgáltatásokért fizetett díjak illetve közraktári követelések összege, a közraktári szerződés (azaz a közraktározás) időtartama a lejárat pontos megjelölésével, továbbá a közraktár cégszerű aláírását is tartalmazza. A közraktári jegyet tehát a közraktár állítja ki, azt a letevőnek aláírnia nem kell, ellentétben a közraktári szerződéssel, amely mindkét fél cégszerű és érvényes aláírását igényli. E két névre szóló értékpapír átruházható harmadik személy részére, amely forgatással történik, és az áru tulajdonosa az, aki az egész közraktári jegyet, illetve az árujegyet a letevés pillanatától kezdve magánál tartja (azt követően tehát, hogy az árut elhelyezte a raktárban, aki erről kiállítja a jogszabály alapján e két áruokmányt.) Akinek a kezében ez a két okirat található, ő rendelkezhet az adott áruval, a közraktár pedig a főszabály szerint a közraktárban elhelyezett árut csak a kettő értékpapír együttes felmutatásával (a felmutatónak) adja ki, ha a felmutató mindkét értékpapíron a forgatmányok összefüggő láncolata igazolja.¹⁷

Speciális rendelkezése a törvénynek, hogy a közraktári szerződés azon kívül, hogy írásba foglalt szerződés kell, hogy legyen, csak határozott időtartamra köthető, ennek maximális ideje egy év. Ennek meghosszabbítása nem lehetséges, ha pedig a szerződés lejártát követően az árut nem értékesítik, a közraktári jegy birtokosa és a közraktár új írásbeli szerződést köthetnek, ilyenkor azonban a korábbi szerződés alapján kiállított közraktári jegy elenyészik, azt valóságban be kell vonni, és érvényteleníteni kell. Ebből következik, hogy az új szerződés új feltételeket is jelenthet, nem lehetséges az éveken át történő automatikus szerződés hosszabbítás mint szerződéskötési technika. Ez indokolt is, mert sok esetben a letett áru élelmiszer, romlandó áru (például gabona), így tehát a kezelt áruk típusa gazdaságilag indokolja a szerződés kötelező újrakötését, a feltételek újrafogalmazását.

Az intervenció közraktározási szerződés jellemző tartalmi elemei

Az intervenció készletek tárolására az MVH a kijelölt közraktárral közraktári szerződést köt. A közraktári szerződés tartalmi elemeit a jogszabályok szigorúan meghatározzák. Az intervenció közraktározási szerződések főbb jogi jellemzői és a szerződéskötéshez vezető eljárási lépések a következőkben foglalhatóak össze:

i) Az MVH szerepe

Az MVH a mezőgazdasági termékek piacán fellépő zavar megelőzését és elhárítását célzó intervenció rendszerét működtető szervezet, amelynek feladata az Európai Unió számára az intervenció gabonák Magyarországon történő felvásárlása, raktározása és értékesítése.

ii) A közraktár ajánlata, igazolása, vállalásai

Az MVH részére az intervenció gabonaraktárakkal és rizsraktárakkal szembeni követelményekről szóló 67/2004. (IV. 29.) FVM rendelet, valamint az irányadó európai uniós

¹⁷ FARKAS Yvette – GELLÉN Klára – KAPRINAY Zsófia – SZÁZ Ágnes: *Értékpapírijog*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2009. 111.

rendelet végrehajtásához kapcsolódóan megjelentetett, a gabonafélék intervencióos tárolására vonatkozó MVH közlemények alapján a közraktár érvényes ajánlatot nyújt be az eladásra. Az ajánlat benyújtása során a közraktár igazolja, hogy rendelkezik mindazon jogosultságokkal, amelyek alapján majd a közraktározási szerződés tekintetében raktározóként teljes jogkörrel eljárhat, illetőleg bérelt raktár esetén erre a bérleti szerződés feljogosítja.

A szerződés alapján a Közraktár vállalja majd az intervencióra felajánlott és az MVH által elfogadott mennyiségű gabona, rizs stb. intervencióos áruként, térítés ellenében az MVH megbízásából tárolja a meghatározott raktárában, továbbá teljesíti a szerződésben meghatározott szolgáltatásokat.

iii) Az intervencióos gabona, mint a közraktározás tárgya

Az MVH által megkötendő közraktározási szerződés keretében intervencióos árunak minősül minden olyan, az intervencióos gabona felvásárlási folyamat keretében felajánlott gabona, amelyet az MVH megvásárolt.

iv) Az intervencióos raktár elvárt minőségi követelményei és ellenőrzése

Az intervencióos gabonát tároló raktáraknak, illetve tárolóknak alkalmasnak kell lenniük az intervencióos és szabadpiaci gabonák elkülönített tárolására, az intervencióos gabonák megfelelő állagmegóvására, az élő kártevők elleni védelemre, a gabona nedvesedésének megelőzésére, továbbá rendelkezniük kell a hatékony szellőztetéshez megfelelő felszerelésekkel és berendezésekkel. A közraktár a megkötendő szerződés teljes időtartama alatt köteles gondoskodni a raktárak/tárolók szerződésszerű használatra alkalmas állapotának fenntartásáról. A kötelezettségek teljesítését az MVH ellenőrzi. A helyszíni ellenőrzés eredményéről jegyzőkönyv készül és az abban rögzített hiányosságokat és hibákat a Közraktár a jegyzőkönyvben meghatározott határidőn belül köteles pótolni, illetve kijavítani. A Közraktár tudomásul veszi, hogy a kötelezettségek elmulasztása szerződésszegésnek minősül és a jóváhagyás visszavonását eredményezi.

v) A szerződés lényeges tartalmi kellékei, az átvétel, a felek kötelezettségei

Szerződő feleknek rögzíteni kell, hogy a közraktár üzemeltetője a gabona átvétele során az MVH képviselőjeként jár el az eladókkal, például termelőkkel szemben.¹⁸

A Közraktár az MVH képviselőjeként a felajánlott gabonát általában azon művi raktárakban átveszi, ahol a gabonaféléket az ajánlat idején is tárolták, és jegyzőkönyv kitöltésével, továbbá mintavételezéssel dokumentálja a beadott gabona átvételét. A Közraktár a mintavételezésre alvállalkozásban megbízhat egy, a gabona és rizs intervenciójáról szóló FVM rendeletben meghatározott GAFTA minősítéssel rendelkező laboratóriumot is.

Az intervencióos gabonát más árutól elkülönítetten kell raktározni. A tárolókat az MVH utasításai szerint kell megjelölni, valamint egyértelműen olvashatóan az alábbiak szerint kell kitáblázni: „INTERVENCIOOS TÁROLÓ, Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal”

Az intervencióos árukra külön könyvelést kell vezetni az MVH által előírtak szerinti számítógépes könyvvezetés formájában, amelyből a raktárkészlet, valamint a készletmozgások mindenkor megállapíthatóak. A közraktár köteles folyamatos, számításokkal alátámasztott nyilvántartást vezetni, és ezt az MVH és az Európai Bizottság tisztviselői, valamint azok megbízottai számára is hozzáférhetővé tenni. A közraktár az éves leltárt az intervencióos raktárkészletekre vonatkozóan az MVH utasításai szerint köteles végrehajtani. A közraktár a szeptember 30-i intervencióos készletek tekintetében raktáronként és gabonafélénként éves

¹⁸ A gabona és rizs intervenciójáról szóló 140/2009 (X.29.) FVM rendelet felhatalmazása, továbbá a 824/2000/EK rendelet 5. cikk (3) bekezdése alapján.

készletjelentést köteles adni az MVH által meghatározott formanyomtatványon. A készletjelentéseket az MVH illetékes Megye Kirendeltségéhez minden év október 10-ig kell faxon és postai úton benyújtani.

A Közraktár az ilyen szerződésben általában kijelenti, hogy rendelkezik az intervenció gabonarakárokkal és rizsarakárokkal szembeni követelményekről szóló FVM rendeletben és annak módosításaiban előírt, a raktár üzemeltetéséhez szükséges képzettséggel, végzettséggel. Kijelenti továbbá, hogy harmadik személynek a raktárral kapcsolatban nincsen olyan joga, amely a jelen szerződésben vállalt kötelezettségek maradéktalan teljesítését kizárná, vagy korlátozná. A szerződő felek általában azt is rögzítik, hogy a közraktár az adott szerződésben előírt mindennemű bejelentési, értesítési, illetve adatszolgáltatási kötelezettségét a raktár elhelyezkedése szerinti illetékes MVH Kirendeltség felé köteles teljesíteni.

Összegzés

Hazánk, az Európai Unióhoz való 2004. évi csatlakozással részese lett a Közös Agrárpolitikának (KAP), mellyel jelentős támogatási források nyíltak meg agrár- és vidékfejlesztési célokra. A magyar gazdaság, ezen belül az agrárszektor mindig fontos szerepet játszott Európában, a közraktározás pedig az árutőzsdei adásvételek mellett egy olyan, akár a piacot is szabályozó jogintézményként is működhet, amely megfelelően szabályozott jogi környezetben az állami intervenció célú felvásárlások eszköze lehet.

A mezőgazdasági termékek közraktározásának Európai Unió célja az érintett piacok stabilizálása, valamint a mezőgazdasági termelők megfelelő életszínvonalának biztosítása. Az ilyen típusú közraktározások finanszírozását az Európai Számvevőszék is ellenőrzi. Az intervenció gabonavásárlás célja, hogy a nagy mennyiségben eladott vagy megvásárolt gabonakészletek piacról bevonása, illetve piacra juttatása befolyásolja a gabonapiaci keresletet és kínálatot. Az intervenció felvásárlás, a közraktárak és a közraktári infrastruktúra részbeni, vagy teljes igénybevételel történhetnek meg.

A közraktározás egy speciális jogügylet, amely nem csak a letéti szerződés polgári jogi jellemzőit viseli magán, hanem a letéti megállapodáshoz kapcsolódóan értékpapír jogi tartalmat és okirati jellemzőket is hordoz. A magyar jogi szabályozásban a közraktári törvény (1996. évi XLVIII. tv.) az az alapszabály, amely nemcsak a közraktári tevékenységet, hanem a jogügylet szereplőit, a közraktári jegyet és a közraktári tevékenység állami felügyeletét is meghatározza. Az intervenció felvásárlással összefüggő speciális nemzeti szabályozást pedig a 140/2009. (X. 29.) FVM rendelet (A gabona és rizs intervenciójáról) tartalmazza, igazodva az Európai Unió jogszabályokhoz.

A közraktározási szerződés, a közraktár mint a törvény alapján a közraktározási tevékenységet folytatni jogosult szervezet és az áru tulajdonosa, mint letevő között jön létre, intervenció gabonavásárlások esetén az MVH jár el. A közraktár megfelelő térítés ellenében, tömegáru őrzésével foglalkozó gazdálkodó szervezet, amely az ott elhelyezett árukról letéti könyvet vezet, és a letevőnek közraktárjegyet bocsát ki. Az áru tulajdonosa pedig az őrzött áru kiállításáig az áru és/vagy zálogjegy átruházásával továbbra is rendelkezhet az áru felett, annak tényleges birtoklása nélkül is. Az intervenció célú közraktári szerződés tartalmi kérelmeiről a törvény részletesen rendelkezik.

GABRIELLA NÉMETH

Die eventuelle Marktregelungsrolle des Lagergeschäfts, beziehungsweise:
gemeinschaftliche Getreideinterventionskauf, aber wie?

(Zusammenfassung)

Seit 2004, als Ungarn als Mitglied der Europäischen Union zu betrachten ist, stehen mehrere Unterstützungen aus der gemeinsamen Agrarpolitik auch zu Ungarns Verfügung zu. Ein Handelsmittel der Getreidepolitik in der Union ist auch der Getreide-Interventionskauf bzw. – verkauf. Dessen Rechtsmittel bildet das Institut des Lagergeschäftes, das gar nicht unbekannt in der EU ist. Die Getreideintervention wird auch durch den Europäischen Rechnungshof überprüft.

Mein Studienzweck ist hier zu zeigen, welche Rolle das Lagergeschäft in der Getreidepolitik und – Regelung spielt, und was sind die wichtigsten rechtswirksamen Bestimmungen des Lagergeschäftes (und die gesetzlich vorgeschriebenen Inhaltsvorschriften des Lagervertrages) in dem ungarischen Recht sind.